

Werkprogramma 2026

AWTI Werkprogramm 2026

september 2025

Inhoud

Voorwoord	3
1 Over de AWTI	5
Over de werkwijze van de raad	5
Over de adviezen van de raad	6
Over het werkprogramma	6
2 Langjarige thema's	7
WTI voor de grote maatschappelijke uitdagingen in internationale context	7
Een wendbaar, weerbaar en toekomstbestendig WTI-systeem	7
Versterking van samenwerking in het ecosysteem voor kennis en innovatie	8
3 Geplande adviezen voor 2026	11
Valorisatie	11
Practoraten	13
Innoveren bij de overheid	15

Voorwoord

Grote maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, grootschalige inzet van kunstmatige intelligentie, oorlog op het Europese continent en groeiende kansengelijkheid belemmeren de economische groei, duurzaamheid en sociale cohesie van Nederland en Europa. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden moeten we de brede weerbaarheid van de samenleving en economie versterken. Weerbaarheid is het vermogen van de samenleving en economie om tegenslagen op te vangen en met respect voor onze planeet continuïteit van welzijn en welvaart te bieden voor huidige en toekomstige generaties. Als fundament voor die weerbare samenleving en economie zijn wetenschap, technologie en innovatie (WTI) van cruciaal belang. Met nieuwe kennis kunnen we maatschappelijke uitdagingen en de werking van de samenleving en economie beter doorgronden en nieuwe paden verkennen. Onderzoek en innovatie zijn noodzakelijk om technologische en niet-technologische oplossingen voor deze uitdagingen aan te dragen. Bovendien verrijken nieuwe kennis en innovatie ons bestaan.

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie adviseert hoe wetenschap, technologie en innovatie in samenhang en systemisch versterkt kunnen worden in dienst van de toekomst van Nederland en Europa. Daarvoor is bovenal een structurele en langetermijnaanpak nodig. Onderzoek en innovatie zijn nu eenmaal langdurige processen. Structurele en langjarige inzet biedt stabiliteit en voedt daarmee het vertrouwen bij bedrijven, financiers, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, ondernemers en investeerders om ook mee te willen doen en te willen co-investeren. Zo bouwen we aan een weerbare Nederlandse samenleving en economie die klaar zijn voor de uitdagingen van morgen.

Voor een weerbare economie en samenleving is het bovendien van belang de zogenoemde innovatie-paradox te slechten: met onderzoek gegenereerde kennis leidt in Nederland onvoldoende tot toepassingen die maatschappelijke impact (kunnen) hebben en veranderingen in de samenleving kunnen bewerkstelligen. De AWTI zal zich in 2026 buigen over de vraag wat ervoor nodig is om kennis te vertalen naar toepassingen en innovaties die impact hebben in de praktijk om zo de innovatieparadox te slechten. Practoraten kunnen een belangrijke schakel zijn in de diverse paden waarop kennis en innovatie hun weg vinden naar het bedrijfsleven en de samenleving. De positie van practoraten is nog grotendeels ongedefinieerd en de raad wil dan ook adviseren hoe de overheid de onderzoeks-, innovatie- en kennisfunctie in het mbo en de beroepspraktijk kan versterken.

In deze tijd waarin innovatie een bijdrage moet leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen en de overheid hier volop op wil inzetten, is een innovatieve

overheid van groot belang. De overheid heeft veel te winnen bij een ondernemende en innovatieve instelling en kan de innovatiekracht van de samenleving daarmee ook stimuleren. De AWTI wil in 2026 adviseren over hoe de overheid innovatie in haar beleid, werkwijze en dienstverlening beter kan integreren.

De AWTI wil met deze onderwerpen in het werkprogramma 2026 heldere beleidsperspectieven bieden waarmee de regering en het parlement het WTI-beleid kunnen versterken en, waar nodig, veranderen. Op deze manier wil de AWTI bijdragen aan een sterk WTI-systeem dat het fundament vormt van een weerbare samenleving en economie.

De raad bedankt raadsadviseurs en vele externe gesprekspartners voor de kennisoverdracht, inspiratie en vraagarticulatie op basis waarvan we tot dit werkprogramma zijn gekomen. De raad verheugt zich erop de nieuwe adviestrajecten in 2026 tot uitvoering te brengen en zet onderweg graag de contacten voort die voor ons waardevol zijn om tot scherpe en relevante advisering te komen.

Mirjam van Praag
Voorzitter

Annelieke van der Giessen
Secretaris-directeur

Over de AWTI

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) is een onafhankelijke strategische adviesraad van de regering en het parlement. Adviezen worden gevraagd en ongevraagd uitgebracht zonder dat de raad daarbij een specifieke achterban vertegenwoordigt. De adviesraad bestaat uit tien raadsleden, onder wie een voorzitter, die allen ruime ervaring hebben in de maatschappij, industrie of wetenschap. De raad beschikt daardoor over een brede kennis- en expertisebasis en staat in verbinding met een breed netwerk binnen het bedrijfsleven, innovatieve organisaties en onderzoeks- en kennisinstellingen. De raad wordt in zijn werkzaamheden ondersteund door een staf.

Over de werkwijze van de raad

De AWTI brengt drie tot vijf keer per jaar advies uit aan de regering en/of het parlement. De adviezen van de AWTI zijn strategisch en internationaal gericht: ze leggen het vergrootglas op fundamentele vraagstukken met impact voor wetenschap en maatschappij, richten zich op de langere termijn en nemen vergelijkbare ontwikkelingen in andere landen mee. De AWTI gaat hierbij systematisch en 'evidence-informed' te werk. Aan de hand van de AWTI-adviezen kunnen regering en parlement hun beleid op het terrein van wetenschap, technologie en innovatie (WTI) verder verbeteren of aanpassen.

De grotere adviezen starten met een beschrijving in het werkprogramma. Zodra de raad aan het advies gaat werken zullen enkele raadsleden, samen met de staf, het advies voorbereiden. In dit proces zet de raad in op het betrekken van een diverse groep stakeholders om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van het onderwerp. Ook de adviesvrager wordt in dit traject actief betrokken, om zo tot een scherpe adviesvraag te komen. Tijdens de raadsvergaderingen die eens per maand plaatsvinden, bespreken de bij het advies betrokken raadsleden de voortgang met de andere raadsleden en sturen zij het adviestraject waar nodig bij.

Naast de grotere geplande adviezen verschaft de raad informatie aan de regering of het parlement via briefadviezen op actuele, concrete onderwerpen en via *position papers* en *factsheets*. De voorzitter en andere raadsleden dragen regelmatig bij aan panel-discussies en andere inhoudelijke bijeenkomsten. Op al deze manieren brengt de raad zijn adviezen, zowel nieuwe als eerder uitgebrachte adviezen, onder de aandacht. Ook werkt de raad op projectbasis samen met andere adviesraden aan gezamenlijke producten en is er regelmatig contact met zusterorganisaties uit andere landen. Via symposia en andere bijeenkomsten informeert en inspireert de raad het bredere WTI-netwerk en de samenleving.

Over de adviezen van de raad

Wetenschap, technologie en innovatie zijn belangrijk voor de samenleving. Ze helpen om maatschappelijke problemen op te lossen en verrijken ons bestaan. Op basis van gedegen onderzoek en brede consultatie van betrokken partijen stelt de raad zijn adviezen op. Hierbij zoekt de raad naar de verbinding tussen WTI en de economische en maatschappelijke impact op de samenleving. De raad heeft oog voor de dynamiek binnen wetenschap, technologie en innovatie afzonderlijk en als geheel.

Een sterk WTI-systeem is van groot belang voor een een weerbare economie en samenleving. Een sterk WTI-systeem is wendbaar en weerbaar en daarmee klaar voor de toekomst. Zo kan de waarde van WTI voor maatschappij en economie het meest tot zijn recht komen. Omdat WTI ook wereldwijd van grote waarde zijn en in het buitenland veel gebeurt op deze gebieden kijkt de AWTI niet alleen naar Nederland. In zijn advisering verkent de AWTI wat Nederland van het buitenland kan leren, hoe Nederland zich in het internationale systeem positioneert of hoe internationale samenwerking het beleid in Nederland kan verrijken.

Over het werkprogramma

Jaarlijks brengt de AWTI een werkprogramma uit met daarin de onderwerpen waarover de raad voornemens is om in het daaropvolgende jaar advies uit te brengen. Vanaf het werkprogramma voor 2023 is ook een langjarige doorkijk gegeven op de bredere thema's waarbinnen de AWTI-adviesonderwerpen vallen. Deze thema's worden in hoofdstuk 2 beschreven. Het gaat om de volgende drie langjarige thema's:

- ▶ WTI voor de grote maatschappelijke uitdagingen in internationale context
- ▶ Een wendbaar, weerbaar en toekomstbestendig WTI-systeem
- ▶ Versterking van samenwerking in het ecosysteem voor kennis en innovatie

Het werkprogramma 2026 presenteert drie voorgenomen adviezen.

De onderwerpen komen voort uit gesprekken die in het voorjaar van 2025 met diverse organisaties binnen de overheid en in de samenleving zijn gevoerd. De adviesonderwerpen voor 2026 worden in hoofdstuk 3 beschreven. Door het aantal geplande adviezen tot drie te beperken laat de raad ruimte om urgente vragen van de regering of het parlement te kunnen beantwoorden.

Langjarige thema's

WTI voor de grote maatschappelijke uitdagingen in internationale context

Maatschappelijke uitdagingen zijn grensoverschrijdend en wetenschap, technologie en innovatie kunnen een oplossing bieden voor veel van deze uitdagingen, maar enkel in internationale context. We kunnen het klimaatprobleem of pandemieën niet als Nederland alleen oplossen. Samenwerking is dus nodig, maar deze verwevenheid maakt Nederland kwetsbaar voor ontwikkelingen op het wereldtoneel. Door verschuivende geopolitieke verhoudingen staan strategische autonomie en weerbaarheid in Europa hoog op de agenda en wordt de vraag met *wie* wordt samenwerkt steeds belangrijker. Kennis en innovatie zijn bovendien niet alleen cruciale factoren om de eigen samenleving te ontwikkelen, maar ook om concurrerend en leidend te kunnen zijn op wereldniveau.

Nederland is innovatief en een internationaal sterk kennisland. Hoe zorgen we ervoor dat het Nederlandse WTI-systeem een grote bijdrage kan blijven leveren aan het oplossen van grote mondiale uitdagingen, met een impact zowel in Nederland als buiten onze landsgrenzen? Wat maakt ons een aantrekkelijke partner om mee samen te werken? Wat zijn de waarden op basis waarvan we samenwerken en welke richtlijnen moeten we daarbij hanteren?

Een wendbaar, weerbaar en toekomstbestendig WTI-systeem

Uitdagingen op het gebied van klimaat, stikstof, geopolitiek en andere vraagstukken vragen om forse maatschappelijke veranderingen omgeven door grote onzekerheden. Dit maakt des te duidelijker dat het WTI-systeem aan de ene kant wendbaar moet zijn om in te kunnen spelen op deze veranderingen in de wereld. Aan de andere kant moet het ook stevig genoeg zijn om te kunnen omgaan met tegenslagen en verandering in de praktijk of in het beleid; enige weerbaarheid is daarom van belang. Hierbij hoort ook een regering die in staat is om vooruit te zien.

Een goede inrichting van het systeem en beleid rond WTI met het oog op de wendbaarheid, weerbaarheid en toekomstbestendigheid daarvan is belangrijk voor Nederland. Daarbij gaat het zowel om ongebonden fundamenteel onderzoek als om meer toepassingsgericht en missiegedreven onderzoek. Het is van belang te zorgen voor een WTI-systeem en -beleid dat in het fundament sterk is. Op deze basis kan excellentie

groeien en vanuit een sterk fundament bouwen we naar de toekomstige vragen en uitdagingen die op het WTI-systeem afkomen.

Maar hoe houden we een WTI-systeem in stand dat schokken in financiering, menskracht of voorraden kan opvangen? Hoe zorgen we ervoor dat we snel en accuraat op een nieuwe onbekende acute dreiging kunnen reageren? Wat is de impact van nieuwe technologie op innoveren en wetenschapsbeoefening en hoe gaat men daarmee om? Hoe kan de Nederlandse onderzoeks- en innovatiewereld zijn hoge niveau behouden als andere onderwerpen voor onderzoek belangrijker worden? Hoe houden we de beleidsmix actueel en relevant?

Versterking van samenwerking in het ecosysteem voor kennis en innovatie

WTI beoefenen gebeurt nooit in isolatie. Nederland heeft een zeer divers kennis- en innovatielandschap. Deze diversiteit strekt zich uit van soorten organisaties die betrokken zijn bij onderzoek en innovatie tot de kennis en ervaring van mensen die onderzoeken en innoveren. Door goed samen te werken kunnen we meer bereiken. Een versterking van de samenwerking in het kennis- en innovatie-ecosysteem draagt bij aan de economische en maatschappelijke impact van het Nederlandse WTI-systeem.

Het Nederlandse kennis- en innovatie-ecosysteem kan worden versterkt. Het is van belang daarbij te focussen op complementariteit en verwevenheid en de positie van elke soort kennis in het kennisecosysteem; complementariteit en verwevenheid van fundamenteel en toegepast onderzoek, van denker en doener, van traditionele denker en tegendenker, van ontwerpend en empirisch onderzoek, van bedrijfsleven tot kennisinstelling. Fysieke nabijheid, uitwisseling van personeel, gezamenlijke aanstellingen, gedeelde onderzoeksinfrastructuur en gezamenlijke projecten zijn hierbij bijvoorbeeld van belang. Ook de rol van de maatschappelijke actoren en burgerinitiatieven komen hierin terug, bijvoorbeeld in *makerspaces*, *fieldlabs*, *hackathons* en andere activiteiten waarin maatschappelijke actoren of burgers samen onderzoeken en innoveren. Kortom, een kennis- en innovatie-ecosysteem dat bouwt op de kracht van de gehele Nederlandse samenleving.

Hoe zorgen we er dan voor dat het potentieel van de maatschappij optimaal wordt gebruikt? Kunnen alle relevante partijen aansluiten en meekomen in het Nederlandse WTI-beleid? Waar zit onbenut potentieel? Hoe kunnen samenwerkingen tussen verschillende soorten partijen het beste functioneren en hoe creëren we waardevolle kennis- en innovatie-ecosystemen?

Geplande adviezen voor 2026

Valorisatie

- Concept adviesvraag: Hoe kan valorisatie de innovatieparadox slechten?

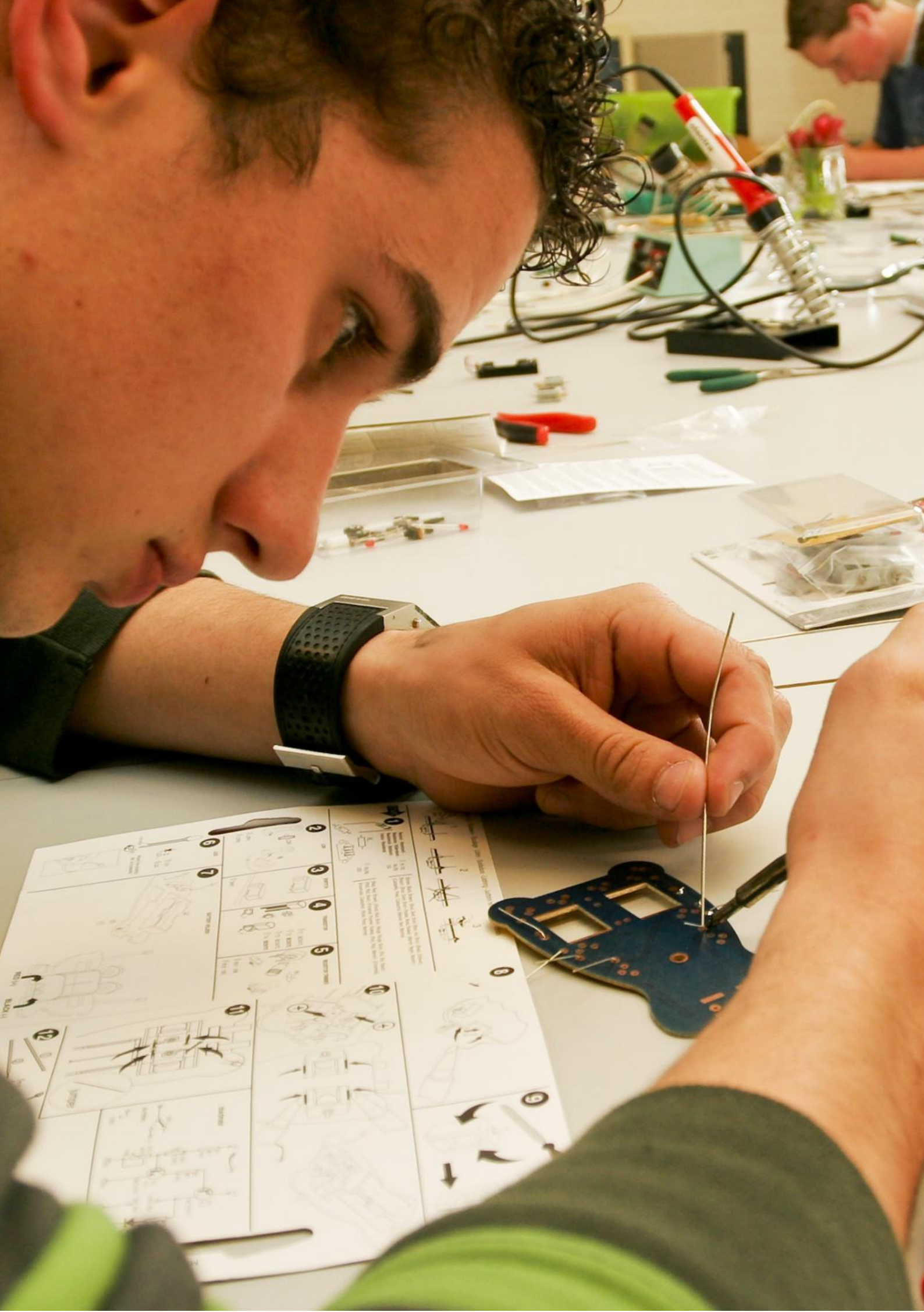
We hebben te maken met de zogenoemde innovatieparadox: met onderzoek gegenereerde kennis leidt onvoldoende tot toepassingen die maatschappelijke impact (kunnen) hebben en veranderingen in de samenleving kunnen bewerkstelligen. Alle partijen in de kennisecosystemen die Nederland rijk is kunnen bijdragen aan het oplossen van deze paradox en er zijn diverse manieren waarop deze toepassing georganiseerd kan worden.

Zo is naast onderzoek en onderwijs kennisoverdracht naar de maatschappij, oftewel valorisatie, een wettelijke kerntaak van de universiteiten en hogescholen. De afgelopen jaren hebben de kennisinstellingen hier veel aandacht aan besteed en heeft bijna iedere instelling een Knowledge Transfer Office (KTO). Ook het programma Erkennen en waarderen heeft ervoor gezorgd dat er meer aandacht (en waardering) is voor activiteiten op het gebied van valorisatie en maatschappelijke impact¹. De versteviging van de positie van lectoraten bij hogescholen en de opkomst van practoraten bij mbo's heeft kennisoverdracht naar de maatschappij vergroot, maar ook buiten de kennis- en onderwijsinstellingen om vindt valorisatie plaats.

Er zijn vele manieren waarop kennis vertaald kan worden naar toepassingen en innovaties die impact hebben in de praktijk door diverse betrokkenen aan kennisinstellingen, in het bedrijfsleven en in het maatschappelijk middenveld. Maar wat is er nodig om de innovatieparadox te slechten? Wat is de rol, functie en waarde van toepassingsgericht, praktijkgericht en fundamenteel onderzoek hierin? Op welke manier kunnen de verschillende soorten (rijks)kennisinstellingen over grenzen van onderzoeksvormen hierin samenwerken en elkaar versterken? Welke rol speelt de overheid bij het vergroten van het maatschappelijke en economische rendement van verschillende vormen van onderzoek? Welke rol spelen de regio's, Nederland en Europa?

De AWTI is in gesprek met de ministeries van OCW en EZ over een gezamenlijke adviesvraag van beide ministers.

¹ We volgen de definitie van [NWO](#): "Maatschappelijke impact zijn de maatschappelijke (culturele, economische, industriële, ecologische of sociale) veranderingen die (mede) het gevolg zijn van door onderzoek gegenereerde kennis en kunde. Deze veranderingen dragen bij aan het welzijn van mens, planeet en maatschappij voor deze en toekomstige generaties".

Practoraten

- Concept adviesvraag: Welke stappen kan de overheid zetten om de onderzoeks-, innovatie- en kennisfunctie in het mbo en de beroepspraktijk te versterken?

Onderzoek door practoraten is een relatief nieuw verschijnsel en is nog volop in ontwikkeling. Er wordt geëxperimenteerd en de eerste kaders van wat het betekent om practoraat te zijn beginnen zich af te tekenen. Ook de eerste onderzoekscall waarbij practoraten als hoofdaanvrager kunnen gelden is inmiddels een feit. Practoraten worden gezien als een expertiseplatform in het mbo. Een practor ontwikkelt kennis, past dit toe en verspreidt dat in het onderwijs en de beroepspraktijk. Het onderzoek moet zo een bijdrage leveren aan verbetering van het onderwijs en de beroepspraktijk. De practoraten kunnen een belangrijke schakel zijn in diverse paden waarop kennis en innovatie hun weg kunnen vinden naar het bedrijfsleven.

De positie van practoraten in het huidige kennis- en innovatielandschap is echter nog grotendeels ongedefinieerd waardoor zaken als financiering een uitdaging kunnen zijn. Hoe kan een onderzoeks- en kennisfunctie van practoraten eruit zien in relatie tot kennisinstellingen en innovatieve bedrijven, en wat is daarbij de unieke positie? Hoe past dit in de waaier van onderwijs en onderzoek van mbo, hbo en wo? Welke stappen zijn er nodig om deze positie verder te professionaliseren? Wat zou een passende inbedding kunnen zijn in bestaande juridische en financiële kaders en hoe kan de overheid hier een bijdrage leveren?

Innoveren bij de overheid

- Concept adviesvraag: Hoe kan de overheid innovatie in haar beleid, werkwijze en dienstverlening beter integreren?

In deze tijd waarin innovatie een bijdrage moet leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen en de overheid hier volop op wil inzetten, is een innovatieve overheid van groot belang. Ook kunnen technologie en innovatie een belangrijke rol spelen bij het verbeteren en efficiënter maken van de overheid en haar dienstverlening. Structureel investeren in beleidsinnovatie kan het werk van de overheid verbeteren.

Technologische ontwikkelingen en digitalisering vragen een innovatieve *mindset* van de overheid om Nederland digitaal weerbaarder te maken. Dit alles vraagt echter wel een overheid met innovatief vermogen zowel in beleidsvorming bij de ministeries als in de uitvoering van dat beleid en publieke dienstverlening. Hier spelen veel uitdagingen. Een risico-averse houding die is ingebakken binnen de rijksoverheid en strikte regels rondom bedrijfsvoering maken het voor initiatieven die er wel zijn vaak lastig om zich binnen de overheid te verspreiden. Institutionele, niet altijd bedoelde, weerstand maken het tot stand brengen van een innovatieve overheid een uitdaging.

De overheid heeft veel te winnen bij een ondernemende instelling en kan de innovativiteit van de samenleving daarmee ook stimuleren. Maar wat is er nodig voor die innovatieve overheid? Hoe kan de overheid deze rol optimaal inzetten voor een innovatief Nederland? Hoe kan de overheid intern beter innoveren? Wat kunnen ontwerpmethodieken bijdragen? Wat is er nodig om innovaties zo goed mogelijk in de dienstverlening te integreren?

Colofon

Beeld kaft: AWTI

Beeld pagina 10, 12 en 14: Rijksoverheid

Alle publicaties zijn gratis te downloaden via www.awti.nl

Auteursrecht

Alle auteursrechten voorbehouden. Mits de bronvermelding correct is, mogen deze uitgave of onderdelen van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de AWTI. Een correcte bronvermelding bevat in ieder geval een duidelijke vermelding van organisatienaam en naam en jaartal van de uitgave.

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan regering en parlement. Zijn onafhankelijke adviezen zijn strategisch van aard en gaan over de hoofdlijnen van wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid. De leden van de AWTI zijn afkomstig uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven. De AWTI doet zijn werk vanuit de overtuiging dat het belang van kennis, wetenschap en innovatie voor economie en samenleving groot is en in de toekomst nog verder zal toenemen.

De raad is als volgt samengesteld:

prof. dr. C.M. (Mirjam) van Praag (voorzitter)
dr. ir. J.P.H. (Jos) Benschop
ir. G.J. (Gerben) Edelijn
prof. dr. J. (Jolanda) Kluin
prof. dr. E.H.M. (Ellen) Moors
dr. h.c. M. (Marleen) Stikker
prof. dr. V. (Vinod) Subramaniam
prof. dr. P.J. (Peter) Werkhoven
prof. dr. T.N. (Cisca) Wijmenga
drs. A.M. (Annelieke) van der Giessen (secretaris)

Het secretariaat is gevestigd te:

Prins Willem-Alexanderhof 20

2595 BE Den Haag

t. 070 3110920

e. secretariaat@awti.nl

w. www.awti.nl